

Száz éve nyílt meg a mágocsoldali iskola

Az apa az építést, ő a lebontást látta

Száz esztendővel ezelőtt kezdte meg működését egy bérelt tanyában a mágocsoldali iskola. Az intézmény történetét Vári Ernő nyugalmazott iskolaigazgató tárta fel, aki maga is oda járt, és tehetséges parasztfiatalként lehetett később diákja a Németh László, Móricz Zsigmond és mások által híressé tett Tanyai Tanulók Otthonának.

A mágocsoldali iskola történetét magánszorgalomból kutató *Vári Ernő* nyugalmazott pedagógust személyes és családi élmények egyaránt motiválták az iskolatörténet megírására.

– Édesapám látta az iskola építését a múlt század elején, én pedig szemtanúja lehettem a lebontásának a 70-es években – árulta el.

Az akkor Hódmezővásárhely határteréhez tartozó Mágocsoldalon azután kezdődött meg az élet, hogy 1850-ben kiosztották a pusztát. Az addigi legelő helyét szántóföldek, gazdasági épületek foglalták el, majd sorra épültek a tanyák. Vári Ernő adatai szerint 1851-ben települt meg az első család az úgynevezett Borosszéki dűlőben. A fejlődés sebességét jól mutatja, hogy 1887-ben már 117 tanyát írtak össze Mágocsoldal öt dűlőjében. Kialakult a szükséges infrastruktúra, mely azt jelentette, hogy megnyílt a bolt, a kocsmá, a kovácsműhely, sőt egy szuster is műhelyt nyitott. Az akkor már 172 tanyában élő 814 ember már 1903-ban olvasókört épített magának.

A Mágocsoldalon élők iskolaépítési kérelmét a város 1900-ban és két évvel később is elutasította, annak ellenére, hogy a korabeli hivatalos felmérés szerint 102 tanköteles korú gyerek élt a területen. 1903-ban aztán a város kijelölte a mágocsoldali iskola területét, a

közgyűlés határozott arról, hogy egy évvel később bérelt tanyában indult meg az állami oktatás, és 1905-ben épüljön iskola.

– Két ember ajánlott fel földet erre a célra – avatott be a részletekbe Vári Ernő. – Mucsi Lajos, és nagyapám, Vári Ferenc. A jobb megközelíthetőség miatt Mucsi Lajos földjén emeltek végül épületet, melyet 1905. szeptember 1-jén avattak fel. Az első tanévben Tariczki Veronika tanítónő 91 gyermeket, köztük 40 elsőst tanított.

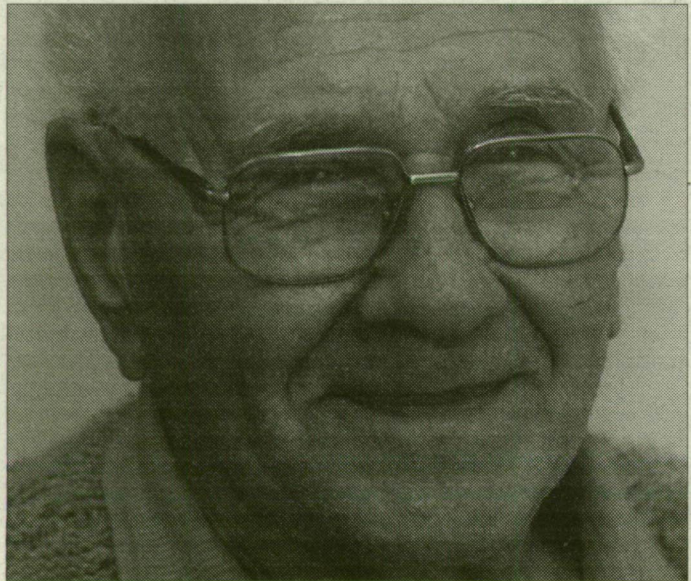
A gyereklétszám az első világháború végéig mindig hatvan fölött volt, majd átmenetileg csökkent. 1928-tól az iskola kétszobás lett, 1942-től pedig megindult a nyolcosztályos oktatás.

– A gyerekek száma az 1950-es évektől csökkent – árulta el a Vári Ernő. – Ez a tanyarendszer fel számolásával függ össze. 1970-ben már csak 14-en vizsgáztak itt, amikor Hódi Lászlóné Benkő Margit tanítónő végleg bezárta az iskolát.

A mágocsoldali iskola 65 éves működése alatt 28 tanító oktatta a környékbeli gyerekeket, leg-hosszabb ideig 1914–1939 között Dancs Józsefné Csongor Aranka. Vári Ernő a fellelhető iskolai anyakönyvek alapján úgy becsüli, az intézményben fennállása alatt 4000-nél több gyermek tanult.

– Mindig voltak köztük kitűnők is, de az akkori szokások szerint többségük a szülők paraszti munkáját folytatta, szorgalmasan. Én azok közé tartoztam, aki följebb juthatott. Hat éves kitűnő bizonyítvánnyal, Dancsné Csongor Aranka tanító néni ajánlására kerülhettem a Tanyai Tanulók Otthonába és a Református Bethlen Gábor Gimnáziumba ingyenes diáknak.

KOROM ANDRÁS

Vári Ernő is az iskola diákja volt egykoron

Fotó: Schmidt Andrea

A Távol-Keletről jött, s nyugatra terjed tovább

Kétkilós kagylók a Tiszában

„Óriáskagyló!”, kiált föl olykor egy-egy strandoló kisgyerek a tiszai, körösi strandokon, és fölmutat szüleinek egy akkora kagylót, mint egy méretes ponty. Az „óriáskagyló” a hozzánk a Távol-Keletről bekerült amuri kagyló. Már kétkilós példányt is találtak belőle.

MUNKATÁRSUNKTÓL

– Egy-egy dél-alföldi holtágban akár huszonöt tonnányi kagyló is élhet ebből a nagy termetű, gyors szaporodású, kimagasló életképességű, édesvízi kagylóból – évekkel ezelőtt ötven tonnát is találtak ugyanekkora területen. Már harminc centi hosszú, kétkilós példányt is leltek belőle – mondja Benkő Kiss Árpád, az SZTE Hódmezővásárhelyi Mezőgazdasági Főiskolai Kara tudományos munkatársa, aki részletes kutatásokat végzett e kagylófajjal kapcsolatban. Az amuri kagyló a Távol-Keletről került hozzánk, a növényevő halak betelepítésével, a hatvanas évek elején, s azóta – bár rejtett életmódja miatt kevesen figyeltek föl rá – elszaporodott. A Körösökből terjedt szerte, de már

Szegednél is megtalálható a Tiszában. Magyar halszállítmányokkal terjed Nyugat-Európa felé – éppúgy, ahogy hozzánk a Távol-Keletről bekerült. – A kagylólárvák ugyanis halak bőrében élnek, így a halszállítmányok kagylószállítmányok is – halljuk a szakembertől.

Mi is a kagylók szerepe a vizekben? Mivel apró, lebegő élőlényekkel, szerves anyagokkal táplálkoznak, „átszűrnek magukon”, tisztítják a vizet. Ez a jellegzetes hazai kagylófajokra, a tavi és a festőkagylóra is vonatkozik, s a tengeri eredetű, nálunk szintén viszonylag újabban megjelent vándorkagylóra is. Az amuri kagyló azonban, nagy mérete és mennyisége miatt még hatékonyabban szűrheti a vizet. Ez hasznos lehet, ugyanakkor kutatás főltételezik: visszaszoríthatja az őshonos kagylókat. Erőteljesen terjedőben lévő élőlényről van szó, további kutatása nélkülözhetetlen vizeinkben betöltött szerepével, szaporíthatóságával, gazdasági hasznosításával kapcsolatban – így Benkő Kiss Árpád.

A 2000-es cianid- és nehézfémmergezés visszavetette-e a Tisza kagylóállományát, az őshonosakat s újabban bekerülteket? Bába

Felboncolják az elpusztult halakat

Fekete a víz a Kurcában

Kizártnak tartja a Körös-Maros-vidéki Nemzeti Park munkatársa, hogy trágyalé került volna a Kurcába, a rendőrség sem talált erre utaló jeleket. A folyó szentesi szakaszán viszont fekete a víz. Az állategészségügy debreceni illetékesei a tetemek boncolása után tudnak válaszolni a kérdésre: miért pusztult el több mint hatvan mázsa hal a Kurcában. A horgászegyesület elnöke mérgezésre gyanakszik.

A tátott száj és a kidülledt szem mérgezésre utal – állította *Füsti M. Lajos*, a szentesi horgászegyesület elnöke annak kapcsán, hogy hatvan mázsánál is több halatemetet szedtek össze a Kurcából az elmúlt napokban. Már vittek a debreceni állategészségügyi intézetbe tetemeket. Egyelőre várják a boncolási dokumentumokat. Közben pedig a szemük láttára megy tönkre a Kurca, már a városi szakaszon is koromfekete a víz. Az Atikővizig illetékese megígérte Füstinek, hogy átöblítik a Vekert, mert onnan jött a szennyeződés. A horgászok szerint még további tetemek is várhatók, mivel az elpusztult halak a főcsatorna alá kerültek, s csak akkor jönnek a felszínre, ha már bomlásnak indulnak.

Vannak olyan feltételezések, hogy a csatornához közeli állattartó telepekről trágyalevet mosott a vízbe a sok eső. A horgászegyesület feljelentése alapján a rendőrség nyomozást rendelt el környezetre veszélyes hulladék jogellenes elhelyezésének vétségé

A horgászok feljelentése alapján a bűnügyi helyszínelők is vizsgálgódtak a Kurcánál

Fotó: Vidovics Ferenc

ge miatt. *Tyityán László* rendőr őrnagy, a szentesi kapitányság bűnügyi osztályának vezetője érdeklődésünkre elmondta: felmerült a gyanú, hogy olyan hulladékok kerültek víz közelébe, amely a nagy mennyiségű csapadék következtében a környezeti folyamatokat negatívan befolyásolta. A halpusztulás bejelentése óta a környezetvédelmi felügyelőség naponta kétszer is vett vízmintákat, s azok alapján mindig azt állapították meg, hogy az oldott oxigén hiánya okozhatta a bajt. A rendőrök még várják az újabb

szakértői véleményt, s ha az továbbra is oxigénhiányt mutat ki, s a halpusztulás nincs összefüggésben valamilyen illegálisan elhelyezett hulladék bomlási folyamatával, akkor lezárják az ügyet. A bűnügyi helyszínelők ugyanis korábban már bejárták a partot, és nem találtak olyan jeleket, amelyek jogellenes hulladéklakásra utalnának.

A Körös-Maros-vidéki Nemzeti Park szakembere, *Tóth Tamás* jól ismeri a Kurcát. Azt elképzelhetetlennek tartja, hogy hítrágya mosódhatott volna a főcsa-

tornába. A szakember ismert korábban egy ilyen lerakót, de ott biztonsági intézkedéseket vezettek be, minden kijáratot elzártak, így onnan biztosan nem folyhatott fertőző anyag a csatornába. A bajt szerinte az okozhatta, hogy nincs megfelelő vízáramlás a Kurcán. Van viszont a főcsatornában szerves anyag, amely a bomlás során oxigént vesz el a víztől. Tóth Tamás úgy véli: az összes illetékesnek össze kellene fognia az állandó vízáramoltatás biztosítása érdekében.

BALÁZSI IRÉN

Ha veszély fenyegeti a halállományt

Elsősegély – motorcsónakkal

Nyár végén, ősz elején könnyen előfordul halpusztulás. A mostani, rendhagyó időjárási viszonyok közt a veszélyt növeli: a sok csapadékkal műtrágyák, vegyszerek mosódhatnak a tavakba, holtágakba, csatornába. Van, ahol halaknak szánt „elsősegélyként” motorcsónakot járatnak a tavon, növelve a víz oxigéntartalmát, s van, ahol vízforgatással előzik meg a bajt.

– A sok csapadék, a közhiedelemmel ellentétben, nem mindig tesz jót a vízminőségnek. A vízbe jutó szerves anyagok bomlása oxigént vesz el a halaktól. Ha pedig mérgek, vegyszerek mosódnak a csapadékkal a tóba, holtágba, csatornába, megsokszorozódik a veszély – hívja föl a figyelmet *Szelesné Kutas Borbála*, az Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság műszaki igazgatóhelyettese

– Augusztus vége, szeptember eleje a hirtelen hőmérséklet-változás ideje. Ez nagyon veszélyes időszak vizeinken, halpusztulás-szempontból – mondja *Schreiter Tibor*, a Szegedi Herman Ottó Horgászegyesület ügyvezető alelnöke. Ilyenkor mindig készenlétben áll a motorcsónak, mellyel „elsősegélyt nyújthatnak” az oxigénhiánnyal küzdő halaknak: a csónakmotor-propeller, miközben kavarja a vizet, oxigént juttat a tóba. Ezt a megoldást 1999 óta alkalmazza a Herman, amikor húsz mázsa hal pusztult el az egyesület Tejes, Gumis, és Rab-víz nevű tavain. – E vizek rendkívül mélyek, s amikor hirtelen hűvössé válik az időjárás, a gyorsan lehűlő felső vízréteg lesüllyed, a lenti langyos pedig fölemelkedik. Ráadásul eső előtt csökken a légnyomás, és a tóaljon összegyűlt kénhidrogén gázbuborékokként föl száll, miközben oldódik is a vízben. Mindez együtt okozza a halpusztulást – így az alelnök. Hozzáteszi: amióta bevezették a motorcsónakos védekezést, nem volt nagy halle hullás. Ebben az

időszakban a halőrök is fokozottan figyelik a vizeket, látnak-e a felszínen levegő után kapkodó halakat – s ha igen, jön a motorcsónak. Egyébként az egyesület mindig pótolja az elpusztult mennyiséget.

A szegedi Fehér-tó halastavaiba az algyói főcsatornán keresztül jut a víz. – Rendszeresen végzünk kémiai és biológiai vízvizsgálatot laboratóriumunkban, s vizet csak akkor juttatunk a csatornán át a tavakba, ha a minőség megfelelő – ismerteti a helyzetet *Szatanó János*, a Szegedfish Kft. ügyvezető igazgatója, a Haltermelők Országos Szövetsége és Terméktanácsa elnöke. A tavakon belül is rendszeres a vízvizsgálat. Ha szükség lenne rá, vízforgatót vennének igénybe, megelőzve a halpusztulást. *Újhelyi Dezső*, a Tisza Halászati Szövetkezet elnöke mondja: úgy tapasztalják, holtágaiknak jót tett a sok eső, környékükön nincs olyan szennyező anyag, ami belemosódhatna a vízbe.

F. CS.

A szegedi Móra Ferenc Múzeum gyűjteményében tengeri kagylók is láthatók

Fotó: Frank Yvette

GYÖNGYHÁZ A VÍZ ALATT

■ Mi mindenre jók a kagylók? Elsősorban az élővizek „tisztán tartásában” van szerepük – a vándorkagylótól a hazai kagylófajokon át az amuri kagylókig. A hazai kagylók héjából nem is olyan rég – még Fekete István halászati szakkönyve is említi – gombot gyártottak; Benkő Kiss Árpád utal rá: az egyik őshonos kagylót a 60-as években tonnaszám halászták a Dunából héjának gyöngyházbevonata miatt. Az amuri kagyló héja dísztrágyák készítésére alkalmas, húsát állati takarmánnyként hasznosíthatják.